

*Kovács
János Máttyás*

Nem kerestem a társaságát. Közös barátaink ide vagy oda, évtizedek teltek el, míg egyáltalán beszélgetni kezdtünk egymással. Akkor is inkább „eszmét cseréltünk” halálfontosnak hitt dolgokról. Mostanában meg azon kapom magam, hogy amikor nyáron a Balatonnál járok, igyekszem úgy alakítani a programon, hogy útba essen Monoszló, és meglephessem, amint a lugasban heverészve épp elmerül egy francia krimiben. „Nem tudod, hogy süket vagyok?!” – von kérdőre kislányos mosollyal, pedig még csak említeni készülök, hogy már félórátja nyomom a csengőt. Mamám (Zsuzsa nagy tisztelője) halála után már csak ő és barátnője, Gréti maradt nekem, akik – amikor azt mondják, hogy „ábszolúúút”, meg amikor mindig megkérdezik, mit olvasok éppen, meg amikor felszabadultan náciz-

nak –, felidézik előttem, amit nem ismerhettem eredetiben: a világlátott, emancipált, felvágott nyelvű, balos (hú, ezért még kikapok) polgárleányok alakját a háború előttről.

Az 1969-es „rétegződés”-könyvét (szerzőjét már hál’isten Zsuzsának hívták, nem Sándornénak) – úgy emlékszem – nem forgattam kitörő örömmel. Nagyszájú egyetemista, nem mellesleg Hegedüs András híve, aki voltam, Párizs, Prága és Korcsula után habkönnyűnek tartottam következtetéseit.

A kommunista uralkodó osztály leleplezését vártam tőle, s nem voltam hajlandó elveszni az okos részletekben. Észre sem vettem, hogyan lopja be a francia szociológiát a súlyosan németes magyar társadalomtudományi diskurzusba, de arra se figyeltem fel, hogy életem első Mises-idézetét e könyvében olvastam. Pontosan egy negyedszázadra ásta el magát nálam. Érdekelt persze, miket gondol, mondjuk, a „negyedik útról”, de rosszul bírtam, ahogy (már ’89 előtt is) szenvedélyesen festegette a falra a „neoliberális magyar reformer” ördögét, talán akaratlanul is mélyítve az árkot az úgymond kőszívű közgazdászok és az úgymond mélyérzelmű szociológusok között. Azt, hogy Tardos Márton vagy Kornai János mégis vidáman cseverésztek vele egy

konferencia szünetében, csakis közös ifjúkori emlékeiknek tulajdonítottam („Tudod, amikor a Kecskeméti Zsuzsi...”).

Bécsben már mi is cseverésztünk néha. Egy szociálpolitikai kutatás keretében töltött hónapokat intézetünkben a kilencvenes évek folyamán. Elég képményeket írtam róla ekkortájt (egyszer még árnyék-bokszolónak is neveztem, aki a kommunizmusból kifelé menet ott is piacot orront, ahol még mindig az állam az úr, csak hogy elverhesse a port a liberálisokon), ő azonban birkatürelemmel viselte csipkelődéseimet. Meggyőzni – azt hiszem – sohase tudtam. Talán elgondolkodtatni sem. Annyi baj legyen. Sokkal fontosabb, hogy amióta bizalmába fogadott (néhány év után még az a kérdés is elhangzott, hogy „mondd, te Jani vagy, vagy Matyi?”), már képtelen vagyok kizárólag annak a makacs romantikus anti-kapitalistának látni, akinek régen. Pedig – gyanítom – az maradt, ha nem is a terézanyai fajtából. Mégis, annyi minden tolakodott e kép elé. Közeli figyelve lenyűgözött például tudományos kíváncsisága (Bécsben épp az SPSS-t tanulta jóval túl a hatvanon) és villámgyors agya (kivált mikor élőben láttam statisztikát elemezni), nem kevésbé az, hogy elméjét a magamfajta amatőr szükség esetén szociálpolitikai adatbanknak és irodalomjegyzéknek is hasz-

nálhatja mindmáig. Vakmerő természetéről nem is szólva: egyszer úgy beúszott a Kék Duna közepére, hogy nekem állt el a lélegzetem, aki kint vártam rá a parton. S akkor még nem tudhattam, hogy nagyapja emlékét védendő Makón, 78 évesen kipattan majd az utcára, hogy szópárbajba bocsátkozzék vérmes antiszemita tüntetőkkel.

Bécsi együttlétünk óta igyekszem elolvasni, amit ír. Drukkolok neki, amikor a tévében látom. Gondolom, de már rég nem mondom, hogy politizáljon kevesebbet, legalább ne asszisztáljon pártvezéreknek pirosléggömbös népgyűléseken. Akkor se, ha reméli, így éri el, hogy másnap kevesebb gyerek menjen éhesen iskolába. Például azért, mert nem éri el. Abbahagytam a perlekedést. Nekem már bőven elég, ha nyáron megint csöngethetek Monoszlón.